

SCI-CONF.COM.UA

**SCIENCE AND TECHNOLOGY:
PROBLEMS, PROSPECTS
AND INNOVATIONS**

**PROCEEDINGS OF IV INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
JANUARY 18-20, 2023**

**OSAKA
2023**

SCIENCE AND TECHNOLOGY: PROBLEMS, PROSPECTS AND INNOVATIONS

Proceedings of IV International Scientific and Practical Conference
Osaka, Japan
18-20 January 2023

Osaka, Japan

2023

UDC 001.1

The 4th International scientific and practical conference “Science and technology: problems, prospects and innovations” (January 18-20, 2023) CPN Publishing Group, Osaka, Japan. 2023. 565 p.

ISBN 978-4-9783419-1-4

The recommended citation for this publication is:

Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine // Science and technology: problems, prospects and innovations. Proceedings of the 4th International scientific and practical conference. CPN Publishing Group. Osaka, Japan. 2023. Pp. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/iv-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-science-and-technology-problems-prospects-and-innovations-18-20-01-2023-osaka-yaponiya-arhiv/>.

Editor

Komarytskyy M.L.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: osaka@sci-conf.com.ua

homepage: <https://sci-conf.com.ua>

©2023 Scientific Publishing Center “Sci-conf.com.ua” ®

©2023 CPN Publishing Group ®

©2023 Authors of the articles

ПСИХОПОВЕДІНКОВІ ДОМІНАНТИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Шиделко Анна Володимирівна

канд. соціол. наук, доцент

Львівський державний

університет внутрішніх справ

Шкурник Ольга Анатоліїна

студентка 1 курсу магістратури,

спеціальності 053 «Психологія»

Національний університет «Львівська Політехніка»

Інститут права, психології та інноваційної освіти

Анотація. У статті висвітлено питання психоповедінкових домінант особистості військовослужбовця. Зокрема, виокремлено: морально-політичні принципи, правосвідомість, силу волі, принциповість, критичність, пильність, «військову інтуїцію», підозрілість, готовність приймати швидкі рішення в екстремальних ситуаціях і виконувати їх, наполегливість, організованість, енергійність, відповідальність, винахідливість, вміння зберігати таємницю, витримку, дисциплінованість, гідність, міжособистісну взаємодію з колегами по службі, творчість, розумово-вольову спрямованість, уміння ризикувати й володіти собою у критичних ситуаціях тощо.

Ключові слова: військовослужбовець, служба, екстремальні ситуації, вольова сфера.

У будь-якому співтоваристві завжди існують соціальні норми щодо поведінкових патернів, прийняті в даному суспільстві, згідно з якими воно живе. Соціальні норми – це вимоги, приписи і очікування відповідної поведінки, зважаючи на професійну спрямованість, соціальну активність, соціальні ролі тощо. Поведінкові домінанти у військовослужбовців мають свої – конкретно-специфічні вимоги, які передбачають успішне проходження військової служби. Аналіз та висвітлення психоповедінкових домінант

військовослужбовців є актуальною проблемою сьогодення зважаючи на історичні події нашої країни.

Військова служба – це високо відповідальні й взаємопов’язані дії, які передбачають охорону та забезпечення громадського порядку та безпеки, захист важливих стратегічних об’єктів країни, супровід поважних осіб, спеціальних вантажів, а також найголовніший обов’язок – захист територіальної цілісності та недоторканості, суверенітету нашої держави тощо. Виконуючи обов’язок, перед військовослужбовцем постає значна кількість завдань пов’язаних із використанням і застосуванням зброї, військової бойової техніки тощо, які складні за своїм способом реалізації.

До різноманітних умов службово-бойової діяльності відносимо:

- небезпеку – усвідомлення військовослужбовцем обстановки як загрозової для його здоров’я та життя;
- раптовість – несподівані для військовослужбовця зміни обстановки в ході виконання бойового завдання;
- невизначеність – відсутність, нестача або суперечливість інформації про зміст та умови виконання бойового завдання;
- новизну – наявність раніше невідомих військовослужбовцям елементів в умовах виконання бойового завдання;
- збільшення темпу дій – скорочення часу на виконання дій;
- дефіцит часу – умови, в яких успішне виконання завдання неможливо простим збільшенням темпу дій, необхідна зміна змісту структури діяльності [1].

Армійська служба – це життєдіяльність в особливих, екстремальних, порівняно із звичайним життям, умовах існування. Вона проходить зі значними соціальними, матеріальними, правовими, часовими, просторовими, фізіологічними та іншими обмеженнями, має свої особливості, які значною мірою визначають структуру діяльності та поведінкові патерни особистості.

Так, як військова служба – це важливий, але важкий (часто - екстремальний) етап розвитку особистості, то вимагає від індивіда

пристосування до нових умов життєдіяльності, а також побуту відповідно до призначення. Зараз й проходить психологічна адаптація, яка має конструктивний вплив на психіку військовослужбовця, бо індивідуальний фактор адаптації та пристосування у кожного різний, який передбачає певні емоційні реакції та поведінкові патерни. Більшість військовослужбовців відразу починають відчувати суб'єктивний дискомфорт, емоційне пригнічення або стрес (дистрес), виявляють ознаки підвищеної тривожності, загальмованості.

Кожен військовослужбовець відчуває стрес на собі не лише в період здійснення бойових задач, а в часі коли їх ще немає. Саме за допомогою цього, з'являються нові поведінкові патерни, навички, які допомагають йому здійснювати службу. Тут можливі різні варіанти нових навичок: самодисципліна, самонавіювання, самопереконавання, що все буде добре, оптимістичні настрої тощо. Важливим аспектом виступає підтримка рідних, друзів, що військовослужбовець обрав правильний шлях і цей вибір є схвалений близьким оточенням і авторитетними йому людьми, водночас він не відчуває осуду чи страху в їхніх очах. Означені позиції мінімізують стрес, який виникає ще у мирному соціумі, тобто перед виїздом на службу [2].

Звернемося до аналізу та висвітлення психоповедінкових домінант військовослужбовців, адже поведінкові патерни, якості, здібності до військової справи визначають психологічну компоненту майстерності та орієнтири на здобуття і вдосконалення означених домінант. Від систематичності, цілісності, послідовності ідейних поглядів військовослужбовців залежать, зрештою, результати їхньої діяльності. Морально-політичні принципи, якими керується військовослужбовець, впливають не лише на виконання ним службових обов'язків та поведінку в побуті. Через особистість військовослужбовців вони стають надбанням усіх тих, із ким вони стикаються і спілкуються, справляючи на них виховний вплив [3].

До моральної характеристики особистості військовослужбовців входить правосвідомість – одна з форм суспільної свідомості, яка відіграє вирішальну роль у практичному застосуванні правових норм. Як правова ідеологія – це

система правових знань, поглядів та ідей, як правова психологія – це сукупність свідомих почуттів, переживань, звичок.

Говорячи про правову психологію, ми маємо на увазі всі види відображення правових явищ у психіці людини, її ставлення до цих явищ. Військовослужбовцю постійно доводиться відчувати на собі різногранність сторонніх впливів, протистояти їм, водночас й неправомірним впливам, долати протидію зацікавлених осіб, діяти під загрозою багатьох небажаних наслідків, іноді в несприятливій обстановці, в умовах навантаження та напруги нервових та фізичних сил. Тож загалом, у психічному складі особистості військовослужбовця вольові якості відіграють найважливішу роль [4].

Підвищені вимоги до вольової сфери військовослужбовця передбачають наявність низки властивостей, що утворюють силу волі. Найяскравіше проявляються вольові якості в екстремальних ситуаціях, під час вирішення непередбачуваних і складних завдань. Служба у статусі військовослужбовця формує та зміцнює багато вольових якостей, але водночас тривалий термін служби, накладаючи на особистість своєрідний відбиток, з часом призводить до професійної деформації [5].

Однією з найсуттєвіших поведінкових домінантів у морально-вольовому образі військовослужбовців є принциповість – наявність твердих переконань та активного прагнення до їх реалізації, втілення у життя, незважаючи на перешкоди та загрози особистому благополуччю. Ця якість допомагає протистояти небажаним впливам ззовні та власним слабкостям, успішно вирішувати внутрішні конфлікти, суперечності між реальним і бажаним, суспільним та особистим. У складних, конфліктних ситуаціях військовослужбовець повинен контролювати свої почуття й прагнення, зберігати вірність моральним принципам.

У ході служби військовослужбовець неминуче стикається з хибними заявами та доводами, помилковими твердженнями та висновками, неправильними оцінками та судженнями. Складність полягає в тому, що треба розпізнати, де правда, а де брехня, де істина, а де – помилка. Тому життєвою

необхідністю для військовослужбовця є критичність – це постійна готовність суворо та об'єктивно оцінювати факти, події, дії та висловлювання людей, не довіряючись зовнішньому враженню; це звичне прагнення побачити та розкрити у кожному явищі його справжню сутність [6].

В основі критичності лежить складний психічний акт сумніву. У сукупності з передбачливістю та обережністю у вчинках та судженнях критичність утворює дуже необхідну для військовослужбовця якість, пов'язану із волею та розумом – пильність. Вчені ще її називають «військовою інтуїцією».

Односторонній вплив досвіду з часом призводить до того, що військовослужбовець загалом втрачає віру в людей. Підозрілість – один із найнебезпечніших різновидів професійної деформації. Навіть під час розгляду негативних дій і вчинків треба вміти знаходити у людях позитивні сторони [7].

Наявність владних повноважень, самостійність і незалежність військовослужбовця, обмежена гласність його службової діяльності, відсутність публічної критики таїть можливість помилок. Тому суворе дотримання законності у роботі багато в чому залежить від самокритичності військовослужбовця. Формування цієї риси – завдання морально-політичного виховання та професійного навчання, під час якого військовослужбовець має бути привчений до систематичного розбору та об'єктивної оцінки свого рішення та дії, похибок та упущень.

Готовність швидко прийняти рішення та привести його у виконання абсолютно необхідна військовослужбовцю, який нерідко буває зобов'язаний терміново реагувати на ситуацію, вжити невідкладних заходів, щоб запобігти скоєнню злочину, зберегти його сліди, надати допомогу постраждалим, відновити порушений порядок тощо [8].

Діяльність військовослужбовців потребує працелюбності, усидчивості, високої працездатності, напруження волі, витримки, терплячості тощо.

Наполегливість – стрижнева якість волі – виявляється у наявності постійної готовності долати перешкоди, здатності тривалий час утримувати у свідомості певну мету, мобілізуючи всі сили задля її досягнення. Вона тісно

пов'язана з моральними цінностями військовослужбовців та такими властивостями характеру, як організованість та стійкість.

Неможливо заздалегідь передбачити всі деталі майбутньої роботи, служба передбачає виникнення таких ситуацій, коли військовослужбовець змушений відкласти поточні справи для виконання екстремальних і термінових заходів. Пов'язані з цим психологічні та фізичні навантаження загострюють проблему раціональної організації служби військовослужбовців. При цьому одним із вирішальних факторів стає організованість [9].

Водночас для військовослужбовців необхідними постають, передусім, такі організаційні якості:

1) наполегливість, енергійність, самоорганізованість, що полягає в швидкому орієнтуванні в обстановці, що склалася, і людях, що є її учасниками, формуванні завдання, розчленуванні його на етапи і планування своєї діяльності;

2) винахідливість, відповідальність, вимогливість, вміння зберігати таємницю, організаційні можливості;

3) витримка, дисциплінованість, самокритичність, почуття власної гідності у відносинах із колегами та керівництвом [10].

Складовою процесуального блоку моделі є етапи розвитку професійної особистості військовослужбовця:

1) адаптаційно-ознайомлювальний етап – первинне засвоєння військовослужбовцями норм, методів, форм, технологій, необхідних у професійній діяльності; усвідомлення власних можливостей виконання професійних завдань, вирішення проблем, власних індивідуальних особливостей та здатності до саморозвитку у царині обраної професії;

2) інформаційно-діяльнісний етап – утвердження власного професійного стилю практичної діяльності; засвоєння високих стандартів, відтворення на достатньому рівні готових розробок, взірців, технологій;

3) етап професійної самореалізації – збагачення досвіду практичної діяльності власними творчими ідеями, підходами до вирішення професійних

проблем, самовдосконалення своєї особистості.

Наявність у військовослужбовців періодичних перевантажень часто призводить до того, що вони привчаються працювати ривками. Нормативний характер роботи при несприятливому поєднанні деяких властивостей особистості виробляють формалізм, стійку звичку діяти за шаблоном, прикриваючись відповідним пунктом інструкції чи розпорядженням керівництва.

Уміння та здатність проявити творчість та самостійність у праці пов'язані з високим розвитком волі та мислення. Ініціативність як вольова якість, що закріпилася, професійно необхідна військовослужбовцю.

Відповідальність виконуваної роботи, ризик небажаних наслідків, споглядання людських страждань, численні труднощі та перешкоди роблять звичайним для військовослужбовців стан напруги (дистрес). При цьому, насамперед страждає гальмівний процес, виникає невпорядкована активність, емоційні спалахи, зриви, поспішність, необачність.

Уміння володіти собою у складній ситуації, розумово-вольова спрямованість допомагають військовослужбовцям знімати напругу, стійко долати труднощі й відновлювати свій психоемоційний стан після дистресу.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що провідне значення у військовій службі мають витримка, свідомий контроль над собою, своїм мовленням, настроєм та поведінкою. Знаючи особливості власної психіки, її сильні та слабкі сторони, пам'ятаючи про небезпеки, якими загрожують ті чи інші властивості його особистості, військовослужбовець повинен постійно коригувати свої оцінки, рішення та дії з урахуванням власних можливостей.

При цьому дослідники справедливо наголошують, що психоповедінковими домінантами військових, передусім, мають бути терпіння, витримка, уміння володіти своїми емоціями та діями, стриманістю у багатьох проявах, а також умінням відновлювати свої фізичні та психологічні ресурси без застосування психотропних речовин.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Максименко С. Д. Механізми трансформації структурних компонентів діяльності у професійному розвитку особистості в сучасних умовах. *Актуальні проблеми становлення особистості професіонала в ризиконебезпечних професіях*. Київ: НУОУ, 2010. С. 12–14.
2. Шиделко А. В. Характеристика, сутність і зміст поняття «бойовий стрес». *International scientific innovations in human life. Proceedings of the 7th International scientific and practical conference*. Cognum Publishing House. Manchester, United Kingdom. 2022. Pp. 539-545. URL: <https://sci-conf.com.ua/vii-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-international-scientific-innovations-in-human-life-19-21-yanvaryaya-2022-goda-manchester-velikobritaniya-arhiv/>.
3. Ложкін Г. В. Психологічне супроводження діяльності військовослужбовців в екстремальних умовах: Навч. посіб. Житомир: ЖВІРЕ, 2012. 273 с.
4. Романенко О. Чинники девіантної поведінки підлітків з позицій різних психотерапевтичних підходів. *Теоретичні та методологічні проблеми юридичної психології*. 2021. № 1. С. 7–12.
5. Маклаков О. Г. Особистісний адаптаційний потенціал: його мобілізація і прогнозування в екстремальних умовах. *Психологічний журнал*. 2011. № 1. С. 16–24.
6. Основи оперативно-розшукової діяльності: навчально-методичний посібник / Л. І. Аркуша, М. Б. Саакян, А. А. Шелехов та ін. Одеса: Фенікс, 2013. 198 с.
7. Зачепа А. Соціальна дійсність, як детермінуючий фактор морально-психологічного стану армії. Військовий ін-т при Державному ун-ті Львівська політехніка. Львів, 2018. 27 с.
8. Петрова М. В., Гура С. О. Розвиток професійно важливих якостей у майбутніх працівників ДСНС України під час навчання у ВНЗ. *Series of monographs of Faculty of Architecture, Civil Engineering and Applied Arts*.

Katowice: Katowice School of Technology, 2018. S. 16–24.

9. Психологія людини й суспільства: науково-практичні дослідження / упорядник Ю. І. Александренко. Київ: Інститут психології, 2014. 336 с.

10. Приступа І. В. Фактори соціально-психологічної адаптації військовослужбовців за призовом різних вікових груп. *Армія і суспільство*. 2011. № 4. С. 28–36.